Veileder - søknad om erstatning ved tap av husdyr til rovdyr

Innhold

Innledning 3

1. Vilkår for rovdyrerstatning 4

1.1. Regelverket 4

1.1.1. Forskrift om erstatning når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt 4

1.1.1.1. Begrepsavklaringer 4

1.1.1.2. Hvem har krav på erstatning? 5

1.1.1.3. Grunnvilkår for erstatning 6

1.1.1.3.1. Krav til aktsomhet 6

1.1.1.3.2. Tilsynsplikt 7

1.1.1.4. Sannsynlighetsovervekt for at rovdyr er skadevolder 7

1.1.1.4.1. § 6 – når kadaver gjenfinnes 7

1.1.1.4.2. Når kadaver ikke gjenfinnes 9

1.1.1.4.2.1. § 7 – bestemte vilkår må være oppfylt 9

1.1.1.4.2.2. § 8 - helhetsvurdering av sannsynlig skadeårsak 11

Krokann-dommen 12

Anti-dommen 14

1.1.1.5. Særlige vilkår knyttet til erstatning 15

1.1.1.6. Hva blir erstattet? 16

1.1.1.6.1. Erstatning for tap av enkeltdyr 16

1.1.1.6.2. Følgekostnader på individnivå 17

1.1.1.6.3. Følgekostnader i besetningen 18

2. Erstatningssøknadsskjema 19

2.1. Innledning 19

2.2. Praktiske tips til erstatningssøknaden 19

2.3. Opplysninger som blir etterspurt i søknadsskjema 19

2.3.1. «Eiendom og beite» 19

2.3.2. «Tapsforhold» 20

2.3.3. «Kadaverfunn» 20

2.3.4. «Tilsyn» 21

2.3.5. «Sykdom» 21

2.3.6. «Forebyggende tiltak» 21

2.3.7. «Normaltap» 22

2.3.8. «Individuell beregning av erstatning» 22

3.Klage på vedtak om avslag eller avkortning av erstatning 23

Innledning

Forvaltningen av fredet rovdyr hviler på tre grunnpilarer; soneforvaltning, bestandsmål, og erstatningsordningene. Dyreeieren har en lovfestet rett til full erstatning i tilfeller hvor gaupe, jerv, bjørn, ulv eller kongeørn er årsak til tap av husdyr eller tamrein.

Antallet erstatningssøknader har de siste årene vært synkende. Den viktigste årsaken er at det blir færre beitebrukere der hvor det er størst tetthet av rovdyr. I ulvesona og i soner som er prioritert for bjørn er nesten all beitebruk i utmark avviklet. Det synes også å være flere beitebrukere som lar være å søke om erstatning, selv om de mener å ha tap til rovdyr. Dette skyldes blant annet at det stilles strenge krav til dokumentasjon. Mange beitebrukere har erfart at de ikke får erstatning dersom de ikke har gjenfunnet sauekadaver i beiteområdet som Statens naturoppsyn konkluderer med er drept av fredet rovdyr. Derfor lar de være å søke.

Det er viktig at alle som mener å ha tapt husdyr til rovdyr søker om erstatning. Dette er avgjørende for at den nasjonale tapsstatistikken skal være mest mulig korrekt, og fordi det vil kunne bidra til at også andre beitebrukere i området får tilkjent sin rettmessige erstatning.

Denne veilederen har som formål å gjøre søknadsprosessen noe enklere, og kommer også med råd til hvilken dokumentasjon du bør fremlegge for å styrke din erstatningssøknad. Veilederen sier også noe om hva du kan få erstattet, og råd til en eventuell klage på et erstatningsvedtak du er uenig i.

Veilederen er finansiert gjennom prosjektet for forebyggende og konfliktdempende tiltak (FKT-prosjektet) som varte i perioden 2013-2018. Prosjektet var et samarbeid mellom Norges Bondelag, Norsk Sau og Geit og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Det var finansiert av sentrale FKT-midler bevilget av Miljødirektoratet, samt egeninnsats fra prosjekteierne.

Veilederen er skrevet av advokat Karoline A. Hustad i Norges Bondelag, i samarbeid med seniorrådgiver Finn Erlend Ødegård, Norges Bondelag, og prosjektleder for FKT-prosjektet, Per Fossheim.

Oslo, høsten 2020

1. Vilkår for rovdyrerstatning

1.1. Regelverket

Av naturmangfoldloven § 19 følger det:

> *«når husdyr og tamrein blir drept eller skadet av rovvilt, yter staten full erstatning for tapet og følgekostnadene i samsvar med forskrift…»*

De nærmere vilkårene for erstatning, og hvordan erstatningen skal utmåles, finnes i *forskrift om erstatning når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt* (forskrift om rovvilterstatning for husdyr).

Dersom Mattilsynet vedtar begrensninger i bruk av utmarksbeite på grunn av rovvilt i løpet av beitesesongen gis det i tillegg erstatning etter *forskrift om kompensasjon ved restriksjoner i bruk av utmarksbeite på grunn av rovvilt.*

Denne veilederen vil fokusere på erstatning etter forskrift om rovvilterstatning for husdyr.

1.1.1. Forskrift om erstatning når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt

Formålet med forskrift om rovvilterstatning for husdyr er å erstatte dyreeiers tap og følgekostnader når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt. Forskriften skal også medvirke til å redusere tapene av husdyr.

1.1.1.1. Begrepsavklaringer

Husdyr som omfattes av forskriften

Det gis bare erstatning for tap av sau, geit, storfe, og hest.

Når det gjelder hund gis det bare erstatning for gjeterhund, vokterhund og jakthund i bruk under lovlig jakt, lovlig trening eller jakthundprøver. Merk at det bare gis erstatning for hund dersom hundekadaver er gjenfunnet, og Statens Naturoppsyn (SNO) har antatt eller dokumentert at rovdyr er skadevolder. I tillegg må hunden være ID-merket med chip eller øretatovering, jf. forskriftens § 9. I særlige tilfeller kan kravet til chip eller øretatovering fravikes. I slike tilfeller må det fremlegges dokumentasjon som innebærer at hundens identitet slås fast med sannsynlighetsovervekt, og hunden må før tapet eller skaden være registrert i, og etter tapet meldes død til, Norsk Kennel Klubb.

Rovvilt

Gaupe, jerv, bjørn, ulv eller kongeørn må være skadevolder for å få erstatning. Det betyr at det ikke gis erstatning dersom for eksempel havørn eller rev er skadevolder.

Se rovbase.no for en oversikt over rovdyr som er dokumentert i ditt beiteområde. Fylkesmannen eller forskningsinstitusjoner slik som Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) kan i noen tilfeller ha ytterligere informasjon som du ikke finner på Rovbase.

Normaltap

Normaltap er tap av husdyr som erfaringsmessig inntreffer i husdyrbesetningen på utmarksbeite uten forekomst av rovviltartene bjørn, ulv, gaupe, jerv og kongeørn. Tapsårsakene i slike tilfeller kan være sykdom, påkjørsel[1], ulykker eller tap til rev.

I de tilfeller hvor kadaver ikke gjenfinnes, og/eller Statens Naturoppsyn ikke kan dokumentere at rovdyr er skadevolder, får du ikke erstatning for normaltapet. Det betyr at du må ha et tap utover normaltapet for å få erstatning (med mindre du gjenfinner kadaveret).

Normaltapet skal som hovedregel utregnes på bakgrunn av besetningsopplysninger fra dyreeier over en periode på minst 8-10 år. Besetningsopplysningene skal være fra en periode uten forekomst av rovvilt i beiteområdet. Dersom det ikke er mulig å fremlegge opplysninger fra en periode uten forekomst av rovvilt kan dokumentasjonen likevel aksepteres. Det finnes også eksempler på at det er benyttet tallserier med tap til rovvilt når alle kadavrene er gjenfunnet slik av rovvilttap kan skilles fra faktorene som inngår i normaltapet.

Foto: Bondelaget

Dersom dyreeier ikke kan fremlegge tilstrekkelig besetningsdata benyttes satser for normaltap for ett enkelt beiteområde, eller ved bruk av gjennomsnittlige tap for fylket, regionen eller kommunen basert på data fra Organisert beitebruk. Forvaltningen har anledning til å beregne normaltapet på andre måter der dette er hensiktsmessig. I så tilfelle kan du kreve innsyn i beregningsgrunnlaget for normaltapet. Flere fylker baserer seg på en tapsprosent fra 70- og 80-tallet siden det først var etter dette at rovdyr ble en mer utbredt tapsårsak.

Normaltapsprosenten ligger fast, og forvaltningen har ikke anledning til å justere normaltapsprosenten for et beiteområde fra år til år.

1.1.1.2. Hvem har krav på erstatning?

Husdyreier har etter søknad krav på erstatning for tap og følgekostnader når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt.

Det ytes likevel ikke erstatning når:

a) Dyreeier har et produksjonsomfang som er lavere enn det som gir rett til produksjonstillegg etter jordbruksavtalen, såfremt dyreeier ikke er en værring, sauavslag eller tilsvarende,
b) Dyreeier ikke har fast bopel i Norge eller
c) Dyreeier ikke fremmer søknaden innen søknadsfristen 1. november.

Unntaket etter bokstav a gjelder ikke for erstatning ved tap av hest og hund.

[1] Selv om du ikke får erstatning for påkjørte dyr etter forskrift om rovvilterstatning for husdyr, har du likevel krav på erstatning fra den som kjørte på dyret.

1.1.1.3. Grunnvilkår for erstatning

For å få full erstatning må dyreeier ha oppfylt visse grunnleggende inngangsvilkår. Disse er:

- Dyreeier har opptrådt aktsomt
- Dyreholdet er i samsvar med kravet til god dyrevelferd
- Dyreeier har bidratt til at tap oppdages så tidlig som mulig, og har varslet Statens naturoppsyn straks etter at tap- eller skadetilfellet har blitt oppdaget
- Dyreeier har gitt riktige opplysninger i søknaden
- Dyreeier har varslet fylkesmannen om dyr som er gjenfunnet i live, og som det tidligere er søkt om erstatning for

Samtlige vilkår må være oppfylt, og forvaltningen skal utøve skjønn i vurderingen av om vilkårene er oppfylt. I det følgende gis det en nærmere forklaring av vilkårene.

1.1.1.3.1. Krav til aktsomhet

For å få full erstatning må

> *«dyreeier ha handlet aktsomt og gjort det som med rimelighet kan forventes for å avverge eller redusere tap, vurdert i de verdier som står på spill og den foreliggende risikoen»,* jf. forskriften § 4 bokstav a.

Erstatningen skal derfor ses i sammenheng med de forebyggende tiltakene som er iverksatt for å unngå tap til rovdyr. Hvilke forebyggende tiltak som er nødvendige å gjennomføre vil variere alt ettersom den kjente forekomsten av rovdyr i området. For enkelte besetninger er det nok at det gjennomføres ukentlig tilsyn, mens i andre områder kan det være behov for å intensivere tilsynet, utsette slippdato, tidlig nedsanking eller lignende. Er det gitt tilskudd til forebyggende tiltak skal dette normalt være gjennomført for å få full erstatning.

Dyra må videre være i tilstrekkelig god form til å slippes på utmarksbeite. I dette ligger det at dyra må være beiteklare, at lam ikke slippes før tidligst 14 dager, og at beitet må gi tilstrekkelig næring. Det kan også være nødvendig å gjennomføre medisinering, men dette vil variere med de lokale forholdene.

Foto: Bodil Fjelltveit

Slipp- og sankedato vil også kunne vektlegges i vurderingen av dyreeiers aktsomhet. Innsanking av dyr skal tilpasses beitekvalitet, værforhold og rovviltsituasjon. Som hovedregel er det tilstrekkelig at dyreeier forholder seg til normal sankedato for området, med mindre Mattilsynet har fattet vedtak om noe annet, eller det er stilt særskilte vilkår for erstatning, se punkt 1.1.1.5 i veilederen.

Det ligger også en tilpasningsplikt for husdyreier i aktsomhetsansvaret. Det skal foretas en bred vurdering av hva som er rimelig å kreve av tilpasninger fra dyreeiers side, og dyreeier må i utgangspunktet akseptere at buskapen benytter andre beitearealer som tilligger gården for å unngå rovdyrtap. I så tilfelle kan dyreeier ha rett på tilskudd til forebyggende tiltak. Dersom Mattilsynet i løpet av beitesesongen treffer vedtak om begrensninger for bruk av utmarksbeite skal beitebruker gis kompensasjon. Per

september 2020 er satsen for å ha dyr på innmarksbeite eller annet inngjerdet eller rovdyrsikkert beite kr 7 per dyr per dag for småfe, og kr 32 for storfe. Kompensasjonen kan imidlertid tilpasses etter de satsene som benyttes til konfliktdempende tiltak i rovviltforvaltningen i regionen.

Forvaltningen kan ikke stille så strengere krav til forebyggende tiltak og tilpasninger at det i realiteten vil medføre avvikling. Dersom du mener dette er tilfelle kan du ta kontakt med din egen organisasjon for nærmere veiledning.

1.1.1.3.2. Tilsynsplikt

For å få full erstatning må

> *«dyreeier ha bidratt til at tap oppdages så tidlig som mulig. Straks et taps- eller skadetilfelle oppdages skal det gis melding til Statens naturoppsyn for vurdering av årsak»,* jf. forskriften § 4 bokstav c.

Dette innebærer blant annet en tilsynsplikt. Dyr som holdes på utmarksbeite skal sees etter minst en gang pr. uke i områder uten særskilt risiko, jf. forskrift om velferd for småfe. Med tilsyn forstås en inspeksjon av beiteområdet og et nødvendig antall dyr for å fastslå om det er behov for tiltak, og om dyra har det bra. Det anbefales på det sterkeste at det føres tilsynslogg, slik at tilsynet kan dokumenteres i ettertid. Dette vil også kunne bidra til å understøtte en etterfølgende erstatningssøknad.

Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres. Tilsynsfrekvensen vil også variere alt ettersom hvor oversiktlig beiteområdet er, og størrelsen på besetningen.

Dyreeier har videre plikt til å varsle Statens naturoppsyn dersom taps- eller skadetilfeller avdekkes. At det rapporteres til SNO kan også få betydning for et mest mulig riktig kunnskapsgrunnlag når erstatningssøknadene for beiteområdet skal avgjøres.

1.1.1.4. Sannsynlighetsovervekt for at rovdyr er skadevolder

For å få erstatning må det være en sannsynlighetsovervekt for at rovvilt er taps- eller skadeårsaken. Det betyr at det må fremstå som mer sannsynlig at rovvilt er tapsårsaken enn andre mulige skadeårsaker sett under ett. Forskrift om rovvilterstatning for husdyr §§ 6 til 8 sier noe om når det foreligger sannsynlighetsovervekt. § 6 anvendes når det er dokumenter tap til rovdyr ved funn av kadaver, mens §§ 7 og 8 anvendes når det ikke er gjenfunnet kadaver og skadeårsaken må sannsynliggjøres på andre måter. I de fleste tilfeller gjenfinnes ikke kadaveret fordi det spises opp av åtseletere eller fordi det gjemmes bort av rovdyret (slik som er typisk adferd for jerv).

1.1.1.4.1. § 6 – når kadaver gjenfinnes

Etter § 6 foreligger det sannsynlighetsovervekt for at rovdyr er skadevolder dersom døde eller skadde husdyr

> *«blir funnet og Statens Naturoppsyns undersøkelser viser en sannsynlighetsovervekt for at husdyret er drept eller skadet av rovvilt».*

Siden det kan være vanskelig å gjenfinne kadaver i terrenget bør man være oppmerksom på unormal eller målbevisst oppførsel fra kråkefugl siden dette kan indikere kadaver i terrenget.

Ved funn av kadaver bør dyreeier

- Registrere funnsted, eksempelvis ved å notere GPS-posisjon, nålstikke i kartet, og henge plastbose eller annet i trær. Merk deg ellers kjennetegn i terrenget som gjør det lettere å finne frem.
- Ta oversiktsbilder og nærbilder av både omgivelser og kadaver. Merk himmelretning på bildet. Noter i tillegg det du har registrert, slik som bittskader, plassering, synlige blødninger o.l.
- Notere tilstand på nedbryting, og hvor omfattende flueangrepet er når du er der.
- Notere lufttemperatur og luftfuktighet dersom praktisk mulig.
- Notere øremerke på dyret.
- Notere dato og klokkeslett for funnet.
- Legge greiner, kvist, presenning eller annet for å dekke over kadaveret i den grad det er praktisk mulig.
- Unngå å flytte på kadaveret.
- Ring SNO, og skriv ned samtalelogg. Informer om særlige forhold som gjør at kadaveret brytes ned raskt, slik som lufttemperatur og luftfuktighet.

SNO skal som den klare hovedregel sende ut rovviltkontakt etter å ha blitt kontaktet av husdyreier raskest mulig og helst innen 24 timer. Rovviltkontakten skal utfylle et registreringsskjema for kadaver og vedlegge bilder.

Dersom SNO ikke gjennomfører feltkontroll skal dyreeier, eller den som finner kadaveret, intervjues som grunnlag for utfylling av registreringsskjema.

Foto: Bondelaget

Regionansvarlig fatter den endelige avgjørelsen av taps- eller skadeårsaken basert på skjema og bilder som er utfylt av rovviltkontakten. Husdyreier skal få tilsendt den endelige vurderingen.

Konklusjonen fra SNO kan være «ukjent», «antatt», «dokumentert» eller «ikke rovvilt». Det gis erstatning etter § 6 når rovdyr som skadevolder er «antatt» eller «dokumentert».

«Ukjent» benyttes når indikasjonene på dødsårsak er svak, og kan forveksles med andre mulige dødsårsaker. Typisk vil dette være tilfelle dersom kadavermaterialet er for lite eller for ødelagt til at det kan analyseres, eller at vitale deler av dyret mangler uten at det er klare tegn på dødsårsak andre steder på dyret. Du bør vurdere å klage på avgjørelsen fra SNO dersom de ikke kan indikere mulig skadeårsak.

«Antatt» benyttes når indikasjonene tilsier at det er en sannsynlighetsovervekt for at fredet rovvilt som gaupe, jerv, bjørn, ulv eller kongeørn er skadevolder, men uten at andre årsaker kan utelukkes fullt ut.

«**Dokumenter**t» benyttes når indikasjonene er entydige om at skadevolder er fredet rovvilt som gaupe, jerv, bjørn, ulv eller kongeørn. I noen tilfeller er det mulig å si mer konkret hvilket rovdyr som er skadevolder, mens i andre tilfeller kan det bare konkluderes med «fredet rovvilt».

Dersom SNO gjennomfører kadaverundersøkelser av et større omfang innenfor et beiteområde i løpet av beitesesongen, og rovdyr som skadevolder er «dokumentert», kan SNO i samråd med fylkesmannen nedprioritere feltkontrollen i området for resten av beitesesongen. I stedet kan det gis status «antatt» for kadaverfunn som rapporteres uten at kadavrene blir undersøkt, forutsatt at skademønstrene er de samme.

I tilfeller hvor det er vanskelig å konkludere med skadeårsak kan SNO foreta en samlet vurdering av skademeldingene i et område eller i en besetning. SNO har derfor kompetanse til å endre status for enkeltkadaver i ettertid dersom tap gjennom beitesesongen tilsier at det er sannsynlighetsovervekt for rovdyr som skadevolder. Derfor kan det være lurt å be SNO foreta en fornyet vurdering på slutten av beitesesongen dersom du mener det er klare holdepunkter for at rovdyr er skadevolder, uten at SNO har konkludert med dette tidligere.

1.1.1.4.2. Når kadaver ikke gjenfinnes

Når kadaver ikke gjenfinnes må det foretas en skjønnsmessig vurdering av om det likevel er sannsynlighetsovervekt for at rovvilt er tapsårsak etter §§ 7 eller 8. Felles for bestemmelsene er at det bare gis erstatning utover normaltapet. Erfaringsmessig er det § 8 som i de fleste tilfeller anvendes i praksis når kadaver ikke gjenfinnes fordi det kan være vanskelig å bevise at samtlige vilkår etter § 7 er oppfylt.

Normalt er gjenfinningsprosenten høyest etter bjørn og ulv (rundt 10-50 %). Jerv og gaupe graver ned byttedyrene. Dette fører til at det finnes færre kadaver (3-25 %). Kongeørn kan frakte bort mindre byttedyr som lam, og gjenfinningsprosenten er sjelden mer enn 1-3 %.

1.1.1.4.2.1. § 7 – bestemte vilkår må være oppfylt

Av forskriftens § 7 fremgår det at tap av alle husdyr utover normaltapet anses som tapt til rovvilt når følgende kriterier er oppfylt:

a) Beiteområdet har fast bestand av rovvilt
b) Det er påvist regelmessig rovviltskade på husdyr i beiteområdet i beitesesongen
c) Tapsbildet er sammenfallende med kunnskap og erfaring om skademønster voldt av tilstedeværende rovviltart og
d) Tapsbildet er sammenfallende med sammenlignbare besetninger i beiteområdet eller nærliggende beiteområder.

Samtlige vilkår må være oppfylt for å få erstatning etter § 7. Vilkårene skal vurderes av fylkesmannen på bakgrunn av informasjon fra hele beiteområdet, det vil si hele området som benyttes av beitedyr slik området er avgrenset i Organisert Beitebruk. Det kan også være relevant å se hen til dokumentert rovvilttap i tilgrensende beiteområder.

Bokstav a: Beiteområdet har fast bestand av rovvilt

Siden det stilles krav om fast bestand av rovvilt gis det ikke erstatning etter § 7 dersom det er streifdyr som er skadevolder. Det er heller ikke tilstrekkelig at streifdyr har tatt mange husdyr i beiteområdet i løpet av beitesesongen. Derimot må det foreligge verifisert kunnskap om at arten reproduseres jevnlig i området, og beiteområdet må helt eller delvis være omfattet av aktuell rovviltart i sin normale arealbruk.

I retningslinjene til forskriften er det lagt til grunn at bokstav a må vurderes i lys av bokstav b og c. Det innebærer at det må være holdepunkter for at det er rovdyrarten som har fast bestand i beiteområdet som faktisk er skadevolder. Eksempelvis: dersom skadebildet tilsier at det er bjørn som er skadevolder, og ikke kongeørn, er bokstav a ikke oppfylt selv om det er fast bestand av kongeørn i området.

Foto: Jostein Hunstad

Bokstav b: regelmessig rovdyrskade i beiteområdet i løpet av beitesesongen

Bokstav b stiller krav om at det i løpet av inneværende beitesesong må være funnet skadde eller drepte husdyr i beiteområdet, og at SNO har konkludert med at hele eller deler av skadeårsaken er rovdyr. Det minnes om at vurderingen skal skje basert på opplysninger for hele beiteområdet, og at det ikke er krav til at den enkelte husdyreier har fått påvist tap etter § 6.

Dette understreker at det er viktig at samtlige som gjenfinner kadaver rapporterer om dette til SNO, siden dette vil kunne få betydning for om beitebrukere i området kan få erstatning etter § 7.

Bokstav c: tapsbildet er sammenfallende med kunnskap og erfaring om skademønster voldt av tilstedeværende rovviltarter

Det er flere forhold som kan bidra til å understøtte at tilstedeværende rovviltart i området er skadevolder. Erfaringsmessig vil tap som skyldes de ulike rovviltartene oppstå til ulike tidspunkt, av ulikt omfang og ramme ulike deler av besetningen. I retningslinjene til forskriften vises det til kjennetegn som er typiske for de ulike rovviltartene:

Gaupe: Tap skjer i hovedsak jevnt utover beitesesongen, og tap kan oppstå kort tid etter beiteslipp. Forvaltningen legger til grunn at fordelingen av tap mellom voksne sauer og lam sjelden er høyere enn forholdet 1:5.

Jerv: Tap skjer i hovedsak etter 1. august og med økende skadefrekvens utover siste del av beitesesongen. Forvaltningen legger til grunn at fordelingen av tap mellom voksne sauer og lam sjelden er høyere enn forholdet 1:5.

Bjørn: Tap kan skje gjennom hele beitesesongen, men store tap skjer fortrinnsvis i første del av beitesesongen. Det er også vanlig med økende skadefrekvens i siste del av beitesesongen. Det er i hovedsak voksne sauer som blir drept. Tap av lam som følge av at mordyret drepes kan være en følge av skaden. Det kan oppstå tilfeller med mange skadde dyr. Bjørn kan opptre som skadevolder på storfe og hest.

Ulv: Tap kan skje i hele beitesesongen. Typisk kan det oppstå store skader over kort tid med mange drepte og skadde dyr tidlig i beitesesongen, men er lite spist på. Utover i beitesesongen angripes færre dyr, men de er i større grad spist på. I hovedsak blir lam angrepet, men fordelingen kan variere. Ulv er den vanligste skadevolder på hunder.

Kongeørn: Forvaltningen legger til grunn at tap i hovedsak skjer tidlig i beitesesongen på lam under 12–15 kg, men at kongeørn også i enkelte tilfeller kan angripe og drepe/skade voksne sauer. Det bør være minst ett påvist skadetilfelle ved undersøkelse etter § 6 innenfor et beiteområde før erstatning kan tilkjennes. Tidlig i beitesesongen spises ofte dyret opp på stedet, men utover i sesongen deles ofte kadaveret opp og transporteres bort. Kadaveret finnes ofte i søkk og fordypninger. Forvaltningen legger til grunn at voksne dyr bør ikke erstattes uten at kongeørn er påvist som skadevolder gjennom undersøkelse av gjenfunnet dyr.

Typiske indikasjoner på kongeørn som skadevolder er rombeformet klostikk gjennom skallen på kadaveret, og at det spises inn mot lungepartiet på skrå under ryggraden. Havørn vil ikke klare å sette klostikk gjennom skallen.

I områder med havørn er det vanlig at kongeørn dreper lammet, mens havørn jager kongeørnen bort fra byttet og selv tar det. Derfor kan det gjenfinnes havørnmøkk og fjær på kadaveret, selv om kongeørn er skadeårsaken.

Bokstav d: tapsbildet er sammenfallende med sammenlignbare besetninger i beiteområdet eller nærliggende beiteområder

Avslutningsvis skal forvaltningen vurdere om tapsbildet for den enkelte besetning er i samsvar med tapsmønsteret for sammenlignbare besetninger i beiteområdet eller nærliggende beiteområder. Dette vil til dels bero på en skjønnsmessig vurdering fra forvaltningens side. Merk at det kan være stor variasjon i tapene for de enkelte husdyrbesetningene i ett og samme beiteområde, da det ofte er tilfeldig hvem som får rovdyrangrep i sin besetning. Beiteorganisasjonene er av den klare oppfatning at myndighetene må ha gode grunner for å hevde at tapsbildet avviker i en slik grad at det ikke skal gis erstatning etter § 7 dersom øvrige vilkår er oppfylt.

1.1.1.4.2.2. § 8 - helhetsvurdering av sannsynlig skadeårsak

Det følger av forskrift om erstatning ved tap av husdyr til rovdyr § 8 at:

> *«Tap ut over normaltap, som ikke er ansett tapt til rovvilt etter § 6 eller § 7, anses som tapt til rovvilt når øvrige omstendigheter viser en sannsynlighetsovervekt for at det enkelte dyr er drept eller skadet av rovvilt».*

Etter bestemmelsen skal forvaltningen foreta en helhetsvurdering av en rekke ulike momenter som taler for og imot at rovdyr er skadeårsaken. Erstatningsmyndighetene må derfor utøve en betydelig grad av skjønn, og det skal gjøres en bred vurdering av alle aktuelle tapsårsaker.

Med «øvrige omstendigheter» menes tilfeller der ulike indisier, funn, observasjoner mv. som omhandler tapssituasjonen enkeltvis eller som i kombinasjon gir tilstrekkelig grunnlag for å sannsynliggjøre at rovvilt er tapsårsaken. Kadaverfunn hvor dødsårsak ikke kan fastslås kan også vurderes i denne sammenheng.

At det må foreligge sannsynlighetsovervekt betyr at det må være mer sannsynlig at rovdyr er skadevolder enn alle andre mulige tapsårsaker sett under ett. Det er ikke tilstrekkelig at forvaltningen foretar en vurdering av generelle årsaker til at beitedyr kan gå tapt på utmarksbeite. Derimot skal det foretas en konkret vurdering av om enkelte tapsårsaker kan elimineres som lite sannsynlige for den

enkelte besetning. Det er derfor ikke gitt at alt tap utover normaltapet skal erstattes, men det vil bero på en konkret vurdering.

Andre momenter som kan vektlegges i vurderingen er driftsforhold, tapshistorikk, forekomst av rovvilt, skademønster, og om rovvilt er påvist skadevolder i områder som i tid og sted kan knyttes opp mot tapet. Det kan også vektlegges om det har vært tap i besetningen tidligere, og om tapsbildet er sammenfallende, hvilke forebyggende tiltak som er iverksatt, medisinering, tilsynsfrekvens o.l.

Beiteorganisasjonene får tilbakemeldinger fra sine medlemmer på at forvaltningens vurderinger etter § 8 kan være mangelfulle. I så tilfelle kan det være grunnlag for å klage, se nærmere punkt 3 om klage på erstatningsvedtak.

Foto: Bondelaget

Krokann-dommen

I 2013 behandlet Frostating lagmannsrett i den såkalte Krokann-dommen, LF-2013.41160, en klage på et erstatningsvedtak. Krokann søkte fylkesmannen om erstatning for 6 søyer og 36 lam som drept av fredet rovvilt. Normaltapet tilsa et tap på 1 sau og 12 lam. Det ble først gitt fullt avslag på erstatningssøknaden, men etter klage fra Krokann ble likevel 2 søyer og 14 lam erstattet. At det ikke var grunnlag for å erstatte flere dyr ble fastholdt av både fylkesmannen og Miljødirektoratet. Dette ble begrunnet med at:

- Direktoratet for naturforvaltning ønsket en innstramming av praksis i fylket siden Sør-Trøndelag hadde erstattet flere sau og lam per dokumentert rovviltskadet sau og lam enn andre utvalgte fylker.
- Det var ikke dokumentert tap til fredet rovvilt i besetningen eller i beiteområdet det aktuelle året, og bare ett dokumentert tilfelle året før.

- Det var dokumentert yngling av jerv i området, men det var i seg selv ikke nok til å gi full erstatning.
- Det var rimelig å erstatte deler av tapet, men ikke alt.

Saken ble klaget inn for Sør-Trøndelag tingrett som kjente erstatningsvedtaket ugyldig. Saken ble deretter anket videre inn for Frostating lagmannsrett som fastholdt tingrettens avgjørelse. Dersom du har behov for å klage på et vedtak om erstatning kan det være hensiktsmessig å vise til uttalelsene fra Frostating lagmannsrett i den grad de er treffende for din sak. Derfor gjengis noen av de mest sentrale momentene i avgjørelsen her:

- *«Det kan ikke av ordlyden utledes at dokumentert rovvilttap i besetningen eller i beitelaget det aktuelle år skal ha slik avgjørende betydning som lagt til grunn i Krokanns vedtak.»*

- *«For Krokanns vedtak er det med bakgrunn i instruksen fremhevet at det skal legges større vekt på dokumentasjon av rovviltskade, men det fremgår også i vedtaket at direktoratet har bedt om at fylkesmannen «i større grad vektlegger tilsyn, vaksinering og andre driftsforhold ved vurderingen av erstatningsomfang». Disse forholdene er imidlertid ikke nevnt i vedtaket, og heller ikke vurdert, i følge forklaringen til seniorrådgiver Vangen.»*

- *«Av bevisførselen fremgår for øvrig at det ikke var forhold ved Krokanns tilsyn, vaksinering eller driftsforhold i 2008, som kunne forklare et tap utover normaltapet. Tvert imot, etter det opplyste var Krokanns sauehold godt i samsvar med blant annet Mattilsynets krav, og dyrene ble tilfredsstillende vaksinert før de ble sluppet på beite. Beitelaget gjennomførte dessuten utvidet tilsyn gjennom hele beitesesongen. Besetningen til Krokann beiter imidlertid i et område grensende til et typisk «jervområde», med ulendt terreng og mye ur.»*

- *«Lagmannsretten er enig med staten i at erstatningsforskriften ikke kan forstås slik at det foreligger en presumsjon for at alt tap ut over normaltap skyldes rovvilt. Rovvilttap må sannsynliggjøres. Ved sannsynlighetsvurderingen er imidlertid erstatningsmyndigheten henvist til å vurdere de mulige tapsårsaker som kan foreligge, «herunder eliminere enkelte som lite sannsynlige». Ved et betydelig tap ut over normaltapet, slik som for Krokann i 2008, må det derfor inngå i vurderingen om normaltapstallene var representative eller om det dette året forelå ekstraordinære forhold som kunne forklare et høyere normaltap enn vanlig. Noen slik vurdering ble ikke foretatt i Krokanns tilfelle for 2008.»*

- *«Etter lagmannsrettens syn fremstår den delvise innvilgelsen – erstatning av 2 søyer og 14 lam – uten konkret forankring i saken, nærmest vilkårlig satt. Det er ingen holdepunkter for at jerv som har vært inne på Krokanns beiteområde, kun har tatt en slik andel av de tapte dyra i 2008. I en slik situasjon er det derfor særlig viktig at sannsynligheten for andre årsaksfaktorer trekkes inn som ledd i helhetsvurderingen.»*

- *«Dette tilsier at det kan være relevant å se hen til dokumenterte rovvilttap i tilgrensende beiteområder, og ikke bare vurdere rovvilttap innenfor Nordskogen beiteområde, slik det ble gjort i fylkesmannens vedtak om avslag. En slik avgrensning vil da også være noe tilfeldig i forhold til rekkevidden av jervens bevegelser.»*

- *«Det ble ikke foretatt en tilstrekkelig bred vurdering av årsaksfaktorer som kunne forklare Krokanns tap, eventuelt kunne elimineres som lite sannsynlige. Det gjelder blant annet om*

normaltapstallene var representative det året og om det forelå spesielle forhold ved driftsforholdene, ved besetningen eller ved beitebruken, som for eksempel vaksinering og tilsyn. Bevisførselen har vist at det ikke er noen holdepunkter for at det forelå noe ekstraordinære forhold som kunne forklare et såpass stort tap utover normaltapet for Krokann i 2008.»

Anti-dommen

Det må også nevnes at Borgarting lagmannsrett i 2018, LB-2017-80730, behandlet sak om klage på erstatning for tap av tamrein til rovvilt. Selv om erstatning for tap av husdyr og tamrein til rovvilt ikke behandles etter de samme forskriftene, har saken likevel overføringsverdi til vurderingen som skal gjøres etter forskrift om erstatning for tap av husdyr til rovdyr § 8. Dette fordi forvaltningen i begge tilfeller blir bedt om å foreta den samme skjønnsmessige vurderingen dersom kadaver ikke gjenfinnes.

Reineier Anti søkte erstatning for perioden 2012- 2015 for totalt 143 dyr, hvor 116 dyr ble erstattet. Begrunnelsen for at det ikke ble gitt full erstatning var knapp, og forvaltningen hadde ikke konkret kunnskap om andre årsaker til Antis tap utover alminnelige årsaker til at rein kan gå tapt. Anti klaget saken inn for Oslo tingrett, hvor tingretten kom til at vedtakene om erstatning var gyldig. Saken ble deretter klaget inn for Borgarting lagmannsrett som konkluderte med at vedtakene var ugyldig.

Borgarting lagmannsrett begrunnet avgjørelsen blant annet med at forekomsten av jerv var høyere enn det forvaltningen hadde lagt til grunn, og at det ikke var foretatt en tilstrekkelig individuell vurdering. Det fremgår herunder av avgjørelsen:

- *«Betydningen av lav dokumentasjonsgrad, slik staten har påpekt, kan ikke være avgjørende. Terreng og mulighet for å gjenfinne kadaver må også trekkes inn. Anti forklarte at hans vinterbeite er i et skogsområde, slik at det er vanskelig å gjenfinne kadaver, noe som igjen vil påvirke dokumentasjonsgraden. Styremedlem i Norske Reindriftsamers Landsforbund, Inge Even Danielsen, forklarte også at i hvilken grad det var mulig å dokumentere tap til rovvilt, varierte fra et område til et annet.»*

- *«Etter lagmannsrettens vurdering må statens alternative beregning tillegges begrenset vekt. Beregningen bygger på generelle faktorer som gjelder et større område. Selv om det i praksis kan være utfordrende for forvaltningen å foreta individuelle vurderinger av det sannsynlige tap, bygger erstatningsordningen på at hver enkelt reineier har rett til få sitt tap erstattet. Det innebærer at antall rein som er savnet i Antis flokk er relevant. I Antis tilfelle har forvaltningen unnlatt å ta i betraktning rovdyr som har vært relevante for hans reindrift»*

- *«Forvaltningen har på sin side, ved vurderingen av antall rein som er tapt til rovvilt, i liten utstrekning vurdert om andre mulige årsaker kan forklare Antis tap. I vedtakene er det riktignok på generelt grunnlag pekt på andre mulige årsaker som drukning, sykdom, snøskred og trafikk. I Antis tilfelle er verken snøskred eller trafikk aktuelle årsaker. Det er heller ikke godtgjort at rein har gått tapt ved drukning eller sykdom.»*

1.1.1.5. Særlige vilkår knyttet til erstatning

Det følger av erstatningsforskriften § 5 at *«det kan i særlige tilfeller knyttes andre vilkår til utbetaling av erstatning».*

Formålet med bestemmelsen er å gi det offentlige hjemmel til å stille tilleggsvilkår for erstatning for *påfølgende år*. Vilkårene som stilles skal derfor være av en slik karakter at de er egnet til å avklare om vilkårene for erstatning er oppfylt påfølgende år. Særlige vilkår kan bare stilles ved hel eller delvis innvilgelse av en erstatningssøknad.

Eksempel på særlige vilkår kan være:

- Dokumentert loggbok for tilsyn av besetning som legges frem sammen med søknad
- Veterinærundersøkelse av besetning før beiteslipp
- Tilstandsrapport for besetningen i løpet av beitesesongen
- Frist for nedsanking av dyr om høsten og hvordan dette skal gjennomføres
- Minstevekt på lam ved beiteslipp

Det er anledning til å klage på særlige vilkår som stilles. Derfor kan det være lurt å forhøre seg med Fylkesmannen hvorfor vilkåret har blitt stilt, og hva Fylkesmannen ønsker å oppnå med vilkåret. Det er et generelt prinsipp at det offentlige ikke kan stille uforholdsmessig inngripende vilkår. Dersom du mener at du har fått et vedtak som er svært inngripende overfor din virksomhet, at vilkåret ikke er praktisk gjennomførbart og eventuelt i tillegg i liten grad er egnet til å avklare om erstatning skal innvilges påfølgende år, kan det være grunnlag for å klage.

Konsekvensene av at særlige vilkår som er stilt ikke oppfylles, er at erstatningen for året etter helt eller delvis kan bortfalle. Dersom du har fått tilkjent erstatning året før, er det derfor lurt å lese gjennom erstatningsvedtaket før beiteslipp året etter for å dobbeltsjekke om det har blitt stilt tilleggsvilkår. I tilfelle det skulle oppstå en situasjon som gjør at du ikke kan oppfylle vilkår som er stilt for beitesesongen, eksempelvis sankedato, anbefales det å varsle Fylkesmannen med en gang.

Foto: Bondelaget

1.1.1.6. Hva blir erstattet?

I det følgende skal det redegjøres nærmere for hvilke økonomiske tap som kan erstattes. I hovedsak gis det erstatning for tap av enkeltdyr, følgekostnader knyttet til det enkelte dyr, og følgekostnader i besetningen.

1.1.1.6.1. Erstatning for tap av enkeltdyr

Det økonomiske tapet av enkeltdyr skal erstattes fullt ut, jf. forskrift om erstatning ved tap av husdyr til rovdyr § 11. Hvordan erstatningen i praksis blir utmålt varierer alt ettersom hvilke dyr det gjelder.

- **Geit:** erstatning ytes etter sats for grunnverdi fastsatt av Miljødirektoratet på bakgrunn av slaktevekt og priser for gjeldende tapsår. For voksen melkegeit regnes slakteverdi pluss distriktstillegg, tapt melkeproduksjon og reduser melkeproduksjon året etter tapet. For påsatt kje regnes dobbel slakteverdi pluss distriktstillegg.

- **Sau og lam:** erstatningen skal kompensere den verdien av dyret som dyreeier normalt ville oppnådd ved ordinær leveranse til slakteri. Erstatning ytes etter sats for grunnverdi som dekker forventet slakteverdi og verdi av biprodukter ved normal levering til slakteri.

  Distriktstilskudd beregnes separat for den enkelte dyreeier basert på brukets beliggenhet i forhold til sonegrenser. Distriktstilskuddet fremkommer som et tillegg pr. kg slaktevekt.

- **Storfe og hest:** erstatningen fastsettes av fylkesmannen. Satsene for storfe skal normalt være basert på slakteverdi ved forventet slaktetidspunkt, men i enkelte situasjoner kan det være hensiktsmessig å nytte gjenanskaffelsesverdi av tilsvarende dyr. For hest brukes gjenanskaffelsesverdien som hovedprinsipp. Opplysninger om relevante priser kan hentes fra landbrukets prissentralt eller andre hensiktsmessige institusjoner.

- **Hund:** Det er hundens bruksverdi som skal erstattet. Erstatningen fastsettes i samsvar med verditabellen som følger som vedlegg 1 til forskriften. Dersom hunden får varig nedsatt bruksverdi ytes 50 % erstatning. Dokumenterte veterinærutgifter erstattes med inntil 20 000 kr. Eventuell utbetaling fra forsikringsselskap, offentlige tilskudd til anskaffelse eller opplæring av hunden, kommer til fradrag i erstatningsbeløpet.

  Erstatning for hunder skjer etter fullverdiprinsippet og baseres på bruksverdi. Hunden må være registrert i Norsk Kennel Klubb og være ID-merket med chips eller øretatovering. Det ytes full erstatning hvis hunden dør eller må avlives av dyrevernhensyn. Dersom hunden får varig nedsatt bruksverdi ytes 50 % erstatning. Dokumenterte veterinærutgifter erstattes med inntil kr 15 000, men det gjøres fradrag for eventuell forsikringsdekning.

  For jakthunder fastsettes erstatningssatsene i tråd med verdiskalaen som gjelder for Norges Jeger- og Fiskerforbunds jakthundforsikring. For gjeterhunder og vokterhunder benyttes gjenanskaffelsesverdi med tillegg for bruksverdi etter tilsvarende prinsipper. Eventuelt offentlig tilskudd til anskaffelse og opplæring av hunden kommer til fradrag i erstatningsbeløpet.

  Erstatningssatsen som legges til grunn for geit, sau og lam baserer seg på en gjennomsnittvurdering, og er ikke en individuelt fastsatt sats for hver enkelt produksjon. Satsene korrigeres årlig av NIBIO.

Grunnverdien beregnes ved hjelp av følgende faktorer:

- Gjennomsnittlige slaktevekter registrert de siste tre år. For lam vil det være aktuelt å bruke gjennomsnittsvekter fra sesongen august til oktober. Før søyer brukes gjennomsnittsvekter på årsbasis.
- Det er slaktekvaliteten tilsvarende den som hovedtyngden av alt slakt blir klassifisert i som legges til grunn. Det gjøres ikke fratrekk for fettmengde.
- Det brukes forhåndsestimerte noteringspriser (prisløype) fra Norsk kjøtt for ukene 36-43 i tapsåret. Det legges til grunn en vektklasse tilsvarende den gjennomsnittsvekten som blir bruk.
- Ullverdien beregnes som et produkt av ullvekt og pris. Satsen fastsettes basert på gjennomsnittspris for høstull av crossbreedtype levert norsk kjøttsamvirke. Det benyttes en ullvekt på 1,3 kg for lam og 2,2 kg for søyer multiplisert med snittpris.

Enkelte produksjoner er lagt opp slik at den vil være særlig inntektsgivende, og vil kunne avvike i en slik grad at det vil medføre et økonomisk tap dersom de nasjonale satsene legges til grunn for erstatningsutmålingen. Derfor kan den enkelte be om en individuell vurdering av hvilken grunnverdi som skal legges til grunn for erstatningen. Se mer om dette under punkt 2.3.8 i veilederen.

1.1.1.6.2. Følgekostnader på individnivå

Det ytes også erstatning for følgekostnader knyttet til tap av det enkelte dyr, jf. forskriftens § 12. Dette gjelder bare for «*dokumenterte kostnader, ulemper og følgetap som står i direkte årsakssammenheng med tap eller skade på det enkelte dyr».*

Utgangspunktet er altså at husdyreier må kunne dokumentere å ha hatt et økonomisk tap som en direkte konsekvens av rovdyrangrepet. Et eksempel er dersom rovdyr har gjort skader på dyret slik at det er behov for å tilkalle veterinær. I så tilfelle bør faktura på veterinærkostnadene vedlegges erstatningssøknaden. Et annet eksempel kan være tapte radiobjeller.

Det ytes ikke erstatning for følgekostnader ved skade og tap av hund da det i forskriften er lagt til grunn at dette allerede dekkes etter § 11.

Når det gjelder tap av sau og lam er det i forskriften lagt til grunn at det skal gis erstatning for følgende følgetap (i tillegg til eventuelt andre dokumenterte følgetap):

a) Livdyrverdi for tapte lam
b) Redusert fremtidig produksjon ved tap av voksne søyer

Livdyrtillegget utbetales for alle erstattede lam i besetningen, og skal dekke merverdien som produksjonsdyr i forhold til slakteverdi. Tillegget er satt til 10 % av fastsatt grunnverdi for både søyelam og værlam.

Når det gjelder tapt produksjonsverdi ved tap av voksne søyer fastsettes erstatningen basert på forslag fra Norsk Institutt for Bioøkonomi (NIBIO).

1.1.1.6.3. Følgekostnader i besetningen

Ved mer omfattende tap av husdyr til rovdyr vil det også kunne oppstå følgekostnader på besetningsnivå. Forskriften § 13 åpner derfor for at det kan gis erstatning for *«dokumenterte omkostninger, ulemper og følgeskader på besetningsnivå»*, med unntak for hund.

Når det gjelder følgekostnader i sauebesetninger er det definert at det skal gis erstatning for:

a) Redusert avlsmessig fremgang som skyldes rovvilttap
b) Økt arbeidsforbruk i beitetida og andre følgekostnader.

Det gis erstatning for tapt avlsmessig fremgang siden det ved økende tapsomfang blir vanskeligere å opprettholde avl og korrekt utvelgelse av livdyr. Erstatningen ytes per vinterfora sau, og som kapitalisert verdi over 20 år. I tillegg ytes erstatning for reduksjon i avlsfremgang som skyldes mer usikre indekser i besetningen. Erstatningen fremgår av tabellverk som foreslås årlig av NILF.

Erstatning for økt arbeidsforbruk beregnes som en kostnad per beitedyr ved økende prosentvis tap av sau og lam. Erstatningsbeløpene fremgår av tabeller utformet av NILF (NILF inngår i dag i NIBIO), og ytes per sluppet beitedyr i besetningen når tap eller skade overstiger 2 % av voksne sau, og 3 % av lam. Alternativt 1 voksen sau og 3 lam dersom prosentberegningen gir et lavere resultat enn dette.

Det ytes som hovedregel ikke erstatning for merarbeid ved rovdyrskade på innmark. Klima- og miljødepartementet begrunner dette med at skadeomfanget ved rovviltskade på innmarksbeite er begrenset, og derfor ikke vil overstige det en regner som egeninnsats ved sau på utmarksbeite. Unntak kan likevel tenkes.

En forutsetning for å kunne søke om erstatning er at du faktisk har hatt tap eller skade på husdyr. Dette betyr at du etter dagens regelverk ikke kan søke om erstatning for merarbeid du har hatt i forbindelse med rovdyrangrep i beiteområdet med mindre du selv har hatt tap av dyr. Norges Bondelag og Norsk Sau og Geit har ved en rekke anledninger påpekt overfor Klima- og miljødepartementet at dette medfører at flere sitter igjen med et økonomisk tap de ikke har mulighet til å få dekket, uten at det har blitt etablert en permanent ordning for å bøte på dette.

Foto: Bondelaget

Eksempler på andre følgekostnader på besetningsnivå som kan erstattes kan være driftsforstyrrelser, reduserte vekter på hjemkomne lam, veterinærkostnader, kjørekostnader, administrasjonskostnader, økt behov for investeringer, rentetap, tap av bjeller og klaver mv. Erstatning for slike ekstra kostnader gis som et skjønnsmessig fastsatt beløp.

Merk at erstatning for andre følgekostnader på besetningsnivå ikke kan settes høyere enn erstatningen som gis for økt arbeidsforbruk.

2. Erstatningssøknadsskjema

2.1. Innledning

Det søkes om erstatning for tap av husdyr til rovdyr gjennom Miljødirektoratets elektroniske søknadssenter.

Frist for å sende inn søknaden er 1. november, og utbetaling skal som hovedregel skje innen 31. desember i tapsåret.

Du kan kontakte fylkesmannen i ditt fylke dersom du har spørsmål vedrørende utfylling av søknaden.

2.2. Praktiske tips til erstatningssøknaden

Den som skal behandle erstatningssøknad vet ikke nødvendigvis mer om ditt husdyrhold eller ditt beiteområde enn det som fremgår av den elektroniske søknaden. Ha derfor i bakhodet at du gjennom erstatningssøknaden skal gjøre det enklest mulig for saksbehandleren å komme frem til riktig konklusjon i din sak.

For å sikre dette anbefaler vi bruk av vedlegg til erstatningssøknaden som du kan laste opp til slutt i den elektroniske søknaden. I vedleggene får du anledning til å gi mer utfyllende informasjon enn det du får anledning til ved bare å krysser av på spørsmålene i erstatningsskjemaet.

God dokumentasjon vil også kunne være avgjørende for om og i hvilken grad du får erstatning. Eksempelvis kan det være aktuelt å vedlegge en erklæring fra veterinær innhentet før beiteslipp om at dyra er i godt hold og friske, og som er innhentet før beiteslipp. Det anbefales også å se gjennom tidligere års erstatningssøknader før beiteslipp for å minne seg selv på hva som kan være lurt å dokumentere gjennom beitesesongen.

2.3. Opplysninger som blir etterspurt i søknadsskjema

2.3.1. «Eiendom og beite»

Siden 2015 har det ikke vært utveksling av data mellom Sauekontrollen og Miljødirektoratet. Derfor må alle som søker om erstatning legge ved individlister som et vedlegg til søknaden. Individlista skal minimum inneholde alle individnummer i besetningen, kobling mellom mor og lam, dødsårsaker og helse/sykdomsinformasjon. I tillegg kan du skrive kjønn på lammet, kopplam, om dyr er holdt igjen hjemme, og om kadaver er gjenfunnet og registreringsnummer hos SNO. I praksis viser deg seg å kunne få betydning for hvor mye som gis i erstatning alt ettersom hvor tydelig informasjonen i besetningsoversikten er. Eksempel: dersom du gir opplysninger om at et dyr har hatt tilsyn av veterinær på grunn av skader i en fot bør du samtidig vedlegge dokumentasjon på at dyret har vært friskt igjen før beiteslipp. Ellers er risikoen at det legges til grunn i erstatningsvedtaket at det er grunnlag for avkortning siden risikoen for tap til rovdyr er større dersom dyret er halt.

Under spørsmålet om ditt beiteområde beskriver du området hvor dyra går, eventuelt områder innenfor andre beitelag som du benytter deg av. Si gjerne noe om hvordan beitedyra i så tilfelle er fordelt mellom beiteområdene, og hvordan terrenget er. Eksempel: dersom beitedyra går i et fjellområde uten bilvei kan du gjerne nevne dette i søknaden. Det er eksempler på at påkjørsler har blitt lagt til grunn som tapsårsak uten at det finnes bilveier i beiteområdet. Skriv gjerne også om bakgrunnen for din vurdering av at dyra var beitedyktige ved beiteslipp, og hvilken erfaring du eventuelt har fra tidligere dersom du slipper flere enn to lam per søye.

2.3.2. «Tapsforhold»

I erstatningsskjema blir du selv bedt om å si noe om hvilket rovdyr som er tapsårsaken. Dette kan naturligvis være vanskelig for deg å vurdere, særlig dersom det er flere rovdyr i beiteområdet. Få frem dine egne, og eventuelt andres observasjoner av rovdyr i løpet av beitesesongen.

Dersom du er i tvil anbefales det at du tar kontakt med fylkesmannen for å høre hvilke rovdyr de har indikasjoner på at kan befinne seg i området. Du kan også forhøre deg med landbrukskontoret, andre beitelag, lokale rovviltjegere, eventuelt kan du også se om det er registrert opplysninger på rovbase.no. Det kan også finnes lokale nettsteder hvor det fremkommer observasjoner som har blitt gjort av rovdyr. Basert på denne informasjonen og tidligere erfaringer kan du skaffe deg et grunnlag for å komme med en antagelse om hvilket rovdyr som er skadevolder. I den grad du kan skaffe deg skriftlige uttalelser er dette positivt, og kan vedlegges søknaden.

Dersom du er i tvil om potensiell skadevolder anbefales det at du i et eget vedlegg til søknaden sier noe om hvorfor du anser det mer sannsynlig at eksempelvis jerv er skadevolder enn bjørn. Du kan samtidig gi uttrykk for at du er i tvil om hvilken rovdyrart som er skadevolder siden det avgjørende for erstatningssøknaden ikke skal være din vurdering av hvilken rovdyrart som har vært skadevolder. Si samtidig at din vurdering er gjort etter ditt beste skjønn, men at søknaden ikke er begrenset til den enkelte rovdyrarten dersom flere rovdyrarter kan være aktuelle skadevoldere.

Foto: Bondelaget

Du skal også opplyse om dyr som har gått tapt hvor skadeårsaken ikke er rovvilt. Vær oppmerksom på at skadeårsaken allerede kan være medberegnet i normaltapet, og at det i så tilfelle ikke skal gjøres fratrekk dobbelt opp. Eksempelvis: tap til rev kan være innbakt i normaltapet. Da skal du ikke få fratrekk for normaltapet i tillegg til fratrekk for dyret du vet har blitt tatt av rev.

2.3.3. «Kadaverfunn»

Opplysningene under «kadaverfunn» gjelder de kadaver du har funnet, og hva som er årsaken til tapet. Her anbefales det at du vedlegger rapport fra SNO i de tilfeller hvor de har konkludert med skadeårsak.

I enkelte tilfeller konkluderer SNO med «ukjent skadeårsak». SNO har imidlertid hjemmel til å foreta en helhetlig vurdering av det samlede antall skademeldinger i et område eller i en besetning, og på den bakgrunn endre status for enkeltkadaver basert på et helhetsbilde gjennom beitesesongen. Dersom du har fått en rapport med «ukjent skadeårsak» kan det derfor være et alternativ å ta kontakt med SNO å be dem om å foreta en fornyet vurdering dersom beitesesongen har vist at det har vært rovdyr i området. Dersom SNO ikke ønsker å gjøre dette kan du selv skrive et vedlegg til søknaden hvor du begrunner hvorfor du mener rovdyr likevel er skadeårsaken.

Det samme gjelder i de tilfeller hvor SNO er usikker på om det er ulv eller hund som er skadeårsaken, og har konkludert med at «hundedyr» er skadeårsaken. Dersom det gjennom beitesesongen har blitt klart at det er ulv i området anbefales det å få en fornyet vurdering av SNO.

Du kan også last ned boka «Drept av rovvilt» felthåndbok fra SNO. Denne inneholder bilder og feltkjennetegn på byttedyr som vektlegges for de ulike rovviltartene.

2.3.4. «Tilsyn»

Det er en snittberegning du skal legge til grunn når du opplyser om blant annet lammedato og slippdato på innmark og utmark. Dersom du har puljeslipp, eller bruker flere utmarksbeiter vil jeg anbefale at du opplyser om dette i et eget vedlegg til søknaden.

Når det gjelder hovedsankedato bør du passe på at opplysningen du gir er i samsvar med eventuelle pålegg eller føringer som er gitt for når hovedsankedato skal være. Med hovedsankedato må forstås den dato hvor størsteparten av dyra har blitt sanket.

Under «tilsynstype» kan du velge mellom alternativene «ikke tilsyn», «organisert», «regelmessig» og «tilfeldig». Når du skal informere om antall tilsynsdager for beiteområdet så står det opplyst at med én dag forstås 8 timer. Her kan det være greit å legge ved et vedlegg som viser hvordan du har beregnet antall tilsynstimer. Dersom du benytter flere beiteområder bør antall tilsynsdager per beiteområde også presiseres i et eget vedlegg. Husk også at det er krav til at man skal ha tilsyn av dyra minst en gang i uken, slik at antall tilsynsdager oppfyller dette kravet.

Du skal også opplyse om «egne tilsynsdager» og «leid tilsyn for egen besetning», uten at det her egentlig er så lett å gi informasjon om tilsyn som er gjennomført ved hjelp av organisert beitebruk. Skriv derfor i et eget vedlegg hvordan tilsyn for din besetning er organisert, og vedlegg egne og beitelagets tilsynslogg.

Når det kommer til spørsmålet om besetningen er kodemerket etter standard fra Norsk Sau og Geit eller tilsvarende kan det være greit å dobbeltsjekk om det har blitt stilt vilkår om dette i tidligere beitesesonger. Du kan også opplyse om hvilken standard du har benyttet deg av i eget vedlegg.

2.3.5. «Sykdom»

Dersom du ikke har gjennomført snylterbehandling kan du i et eget vedlegg til erstatningssøknaden forklare hvorfor dette ikke har blitt gjort. Dette fordi vi har sett eksempel på at snyltere har blitt brukt som tapsårsak uten at det er relevant for det konkrete beiteområdet.

Det har også vært tilfeller av at fylkesmannen har gitt pålegg om bruk av snylterbehandling, samtidig som veterinær og Mattilsynet har frarådet å bruke dette. Begrunnelsen er at det kan bidra til at beiteområdene blir immune dersom snylterbehandling blir brukt unødvendig. Det blir opp til deg hvilken råd du velger å følge, men grunngi gjerne i et eget vedlegg hvorfor du har valgt å gjøre som du gjør. Legg i så fall ved skriftlig råd fra veterinær og Mattilsynet.

Dersom veterinær er kontaktet i løpet av beisesesongen anbefales det å skrive noe om bakgrunnen for dette, og status på dyret. I tilfelle du har dokumentasjon hvor det fremgår at dyret er friskt, og at det ikke har vært problematisk å slippe dyret på utmarksbeite anbefales det at dette vedlegges.

I tilfelle du må svare «ja» på spørsmålet om det har vært bemerkninger fra Mattilsynet på besetningen bør du skrive en nærmere redegjørelse for hva dette i så fall har vært, og eventuelt hvorfor dette ikke får betydning for erstatningssøknaden.

Sykdom som kjent dødsårsak er en del av normaltapet som er beregnet for besetningen.

2.3.6. «Forebyggende tiltak»

Under punktet om forebyggende tiltak er det viktig å få synliggjort de grepene som er gjort for å forhindre rovdyrangrep. Dette kan eksempelvis være rovdyravvisende gjerder, tidlig nedsanking, tilsynsordninger, sjekk av dyra før beiteslipp o.l. Nevn gjerne også tiltak som er gjort på beitelagsnivå, og som får betydning for din besetning. Forebyggende tiltak er som regel utført i samarbeid med

landbrukskontor eller fylkesmannen. Du bør likevel opplyse om dette for å sikre at saksbehandler er kjent med tiltakene som er gjennomført.

2.3.7. «Normaltap»

Her blir du spurt om er om det er beregnet normaltap for din besetning tidligere.

Dersom det allerede er fattet vedtak om hvilket normaltap som skal gjelde for din besetning krysser du av på den nederste boksen, og vedlegger vedtaket dersom du har dette.

Dersom du ikke har noe data som kan si noe om normaltapet for din besetning kan du velge å be om en beregning basert på et gjennomsnitt.

2.3.8. «Individuell beregning av erstatning»

Du kan i erstatningsskjema krysse av for at du ønsker en individuell vurdering, noe som kan skape et inntrykk av at du kan be om en mer konkret vurdering av din sak enn hva som ellers ville vært tilfelle. Imidlertid er det bare satsene for erstatning som du kan be om at vurderes individuelt, se punkt 2.4.1. Erstatningssøknaden for øvrig skal alltid vurderes individuelt, og det er bare i et fåtall av tilfeller det vil lønne seg å be om en individuell vurdering av erstatningssatsene.

Det kan være en rekke faktorer på individnivå, besetningsnivå og regionnivå som påvirker produksjonen og inntekten per sau og lam. Som nevnt tidligere utbetales erstatningen likevel basert på en gjennomsnittsbetraktning, som gjør at den enkelte produsent kan få mer eller mindre i erstatning for det enkelte dyr enn om dyret hadde blitt levert til slakt. For at det skal lønne seg å be om en individuell beregning må du kunne dokumentere at du har en produksjon som gjør at du har en høyere inntjening per dyr enn det som følger av de nasjonale satsene.

Dersom du ber om en individuell vurdering av erstatningssatsene skal du likevel få utbetalt foreløpig erstatning innen 31. desember, hvor de nasjonale satsene legges til grunn. Dersom det viser seg at din produksjon vil gi en lavere inntekt per dyr enn det som følger av de nasjonale satsene vil du kunne få et tilbakebetalingskrav.

Det er en rekke dokumenter som må fremlegges for at forvaltningen skal kunne foreta en individuell vurdering av erstatningssatsene. Saksbehandlingstiden er erfaringsmessig også lang, gjerne opp i mot ett år. Risikoen for et tilbakebetalingskrav, merarbeidet, samt saksbehandlingstiden tilsier at det må foretas en nøye vurdering av om det lønner seg å be om en individuell vurdering av erstatningssatsene.

Foto: Bondelaget

3.Klage på vedtak om avslag eller avkortning av erstatning

Dersom du mener at erstatningsvedtaket er uriktig kan du klage til Miljødirektoratet. Før du klager kan det være nyttig å be om en utvidet begrunnelse for vedtaket slik at du får en bedre forståelse for hvilket grunnlag vedtaket bygger på. Klagen sendes til fylkesmannen som videresender klagen til direktoratet dersom fylkesmannen ikke finner grunnlag for å omgjøre sitt opprinnelige vedtak. Klagefristen er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket har kommet frem til deg. Dersom du av ulike årsaker ikke kan overholde klagefristen, eller har behov for å innhente ytterligere dokumentasjon, kan du be om utsatt klagefrist. Dette vil normalt innvilges.

Dersom Miljødirektoratet fastholder vedtaket kan du vurdere å klage saken inn for Sivilombudsmannen som er oppnevnt av Stortinget for å ivareta den enkeltes rettigheter i møte med forvaltningen. Sivilombudsmannen er derfor ikke en alminnelig klageinstans, men Sivilombudsmannen kan vurdere om Miljødirektoratets vedtak er feil slik at direktoratet og fylkesmannen må foreta en fornyet vurdering.

Et annet alternativ er å ta saken inn for domstolsapparatet, men da kan det samtidig være en økonomisk risiko som i mange tilfeller vil være høyere enn en eventuell erstatning dersom du skulle vinne frem.

Ved klage til forvaltningen skal forvaltningsorganet avgjøre klagesaken uten ugrunnet opphold, jf. lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 11 bokstav a. Hva det i praksis vil innebære vil blant annet avhenge av sakens viktighet og kompleksitet. Dersom forvaltningen ser at det vil ta uforholdsmessig lang tid før klagen blir behandlet skal forvaltningen gi beskjed med en begrunnelse for hvorfor saken ikke kan behandles tidligere. Dersom du har sendt en klage, og ikke har hørt noe på flere uker kan du derfor sende en henvendelse og be om at du får en tilbakemelding på forventet saksbehandlingstid.

I en klage bør du grunngi hvorfor du ikke er enig med de rettslige vurderingene, og/eller de faktiske forholdene som er lagt til grunn i erstatningsvedtaket. Skriv en så utfyllende klage at behovet for å foreta en skjønnsmessig vurdering begrenses, og kom gjerne med nye eller utfyllende opplysninger dersom det er mulig. Det anbefales å innhente opplysninger fra andre beitebrukere om deres erfaringer fra beitesesongen, opplysninger fra kommunen eller nabokommunen, opplysninger fra rovbase.no eller lignende.

Eksempelvis: dersom forvaltningen har gitt en delvis innvilgelse av erstatningssøknaden uten å si noe mer konkret om hva som har vært skadeårsaken, og/eller har vist til faktiske forhold som ikke er relevante for ditt beiteområde, kan du henvise til Krokann- og Anti-saken, og de uttalelser lagmannsrettene ga i den forbindelse, se side 13-14.

Noen vil kunne oppleve det som uforholdsmessig tidkrevende å klage på erstatningsvedtak sett i lys mulighetene for å nå frem, og/ eller det økonomiske tapet. Beiteorganisasjonene oppfordrer likevel på det sterkeste å klage dersom du er uenig i klagevedtaket. Dette er viktig blant annet av hensyn til tapsstatistikken til rovdyr siden organisasjonene ofte blir møtt med at rovdyr i stadig mindre grad er i konflikt med husdyr fordi antallet erstatningssøknader går nedover. Dette bildet er imidlertid mer sammensatt enn som så, og det må blant annet tas i betraktning at flere i dag har gitt opp å klage på erstatningsvedtakene.